

Lampaista ja susista, Osa 2

7.11.2023

Petojen ja kotieläinten, etenkin lampaiden, yksisuuntaiset konfliktit ovat olleet erään aiempien vuosien opintojakson innovaatioprojektin aihe, josta on tullut kirjoitettua tällekin foorumille. Hyvän kehittämisprojektin viimeinen vaihe eli tulosten vieminen käytäntöön, testaaminen ja edelleen kehittäminen jäävät valitettavasti lähes aina opiskelijatöissä puolitiehen tai kokonaan pois ihan käytännön aikataulusyistä. Opiskelija valmistuu, ja opintoihin liittyneet työt jäävät taakse uusien haasteiden odottaessa. Sinänsä aiheena tuonkaan teeman käsittely ei kuitenkaan ole loppunut, vaan susista ja lampaista luetaan varmasti alan uutismediassa jatkossakin. Yksi susiaiheinen opinnäytetyökin on tällä hetkelläkin SeAMKissa yhteistoiminnassa Riistakeskuksen ja Luonnonvarakeskuksen kanssa tekeillä, ja asiasta varmaan kuullaan jatkossa. Kotimaisen lampaan uhkaksi on kuitenkin epäilty muutakin kuin petopolitiikkaa.

Kuva: Free image from Pixabay.

Lammastalouden rooli ja kehitys

Koko sen ajan kuin tämän kirjoittaja on alaa seurannut, on puhuttu suomalaisen lammastalouden mahdollisuuksista ja odotettavissa olevasta noususta. Jos satunnaista opiskelijaa tai muuta kuulijaa pyytää listaamaan suomalaisia kotieläimiä, niin lammaskin nousee melko varmasti esille melko aikaisessa vaiheessa. Jos testattaisiin, kuinka moni vaikkapa mainitsee lampaan ennen kalkkunaa tai mehiläistä, niin todennäköisesti aina moni. Eihän mainitsemisjärjestys toki ole oikeasti pätevä selvitys kuvitellusta tärkeysjärjestyksestä, mutta kertoo kuitenkin siitä, että lammas mielletään jollakin tavalla merkittäväksi osaksi maatalouttamme. Jos asiaa haarukoidaan kylmien tilastojen valossa, nähdään, että lampaanlihaa tuotetaan vuodessa vain vähän toista miljoonaa kiloa, kun esimerkiksi hunajantuotantokin on yli kolme miljoonaa kiloa. Kalkkunan osuus siipikarjanlihan jopa 150 miljoonasta kilosta on pieni, mutta silti tämäkin saavuttaa noin kahdeksan miljoonan kilon tason. Kutakin näistä tuotteista myös tuodaan ja viedään jonkin verran, joten kulutuslukema ei ole aivan sama kuin tuotanto, mutta varsin lähellä kuitenkin. Tämän tilastotiedon on tarkoitus demonstroida, että merkittäviksi tai marginaalisiksi mielletyt toimialat eivät välttämättä ole siinä järjestyksessä kuin äkkipäätään luulisi. Lampaan ainaisesti odotettua nousua ja tuotannon ammattimaistumista nähtiin oikeastikin vuosituhannen ensimmäisillä kymmenillä jonkin verran, mutta nyt on menty taas alapäin, ja omavaraisuusaste on laskenut. Ehkei ole kovin realistista odottaakaan, että Suomesta tulisi joskus määrällisesti merkittävä lammastalousmaa.

Mikä on lammastalouden tehtävä?

Mistä kuluttaja maksaa ostaessaan lammasta kaupasta? Ei sinänsä varmaan nälän siirtämisestä, koska siihen on helpommin valmistettavia, nopeammin kypsennettäviä ja hinnaltaan edullisempia yhtä ravitsevia vaihtoehtoja. Lammas on kuitenkin useimmille erikoistuote. Maine pääsiäisajan herkkuna on toki erityisen epäsopiva meikäläiselle perinteiselle tuotannolle, jossa keväällä syntyneet ja laitumella kasvaneet lampaat on tavattu teurastaa syksyllä. Oikea lampaanlihan kulta-aika onkin itse asiassa tämän kirjoituksen ilmestymisen aikaan. Eloon jäävillä lampaillakin on vilkkaat ajat – kiima on luontaisesti juuri loppusyksystä, jotta karitsat syntyvät sitten viiden kuukauden tiideyden jälkeen kevään koottaessa. Tietysti moderni pakastesäilytys helpottaa pääsiäispaistin asiaa, ja sitä paitsi perinteinen suomalainen alkuperäisrotu, suomenlammas on poikkeuksellisen hedelmällinen ja soveltuu – yllättävää kyllä – tässä mielessä myös intensiivisempään ja tehostetumpaan tuotantoon, johon kuuluu ympärivuotinen karitsointi. Tyypillisesti nimittäin useimpien lammasrotujen kanssa joudutaan noudattamaan lampaan luontaista lisääntymisrytmiä, jossa karitsoja saadaan käytännössä vain keväällä. Lihantuotanto-ominaisuuksiltaan suomenlammas ei kylläkään sitten tahdo pärjätä tuontiroduille.

Kuluttaja valitsee toki itse, mutta mistä sitten veronmaksaja maksaa rahoittaessaan epäsuorasti lammastaloudenkin tukemista? Periaatteellisesti maatalouden tuissa – joihin en sinänsä välitä ottaa enempää kantaa – on kyse ruoan tuotantokustannuksiin nähden matalan kuluttajahinnan mahdollistamisesta. Huolestumista on nyt kuitenkin esitetty siitä, että paitsi susien hyökkäykset myös maatalousluonnon ja maiseman hoitosopimusten uudet tulkinnat vaarantavat sekä vuosikymmenten maisemanhoitotyön tuloksia että lammastaloutta (ks. esim. Maaseudun tulevaisuus 17.8.2023). Maisemanhoitotuen arvellaan siis itse asiassa olleen lammastalouden mahdollistaja! Näin ei varmaan toki yleensä ole intensiivisemmän ja ammattimaisemman lammastalouden tapauksessa, mutta ilmeisesti näilläkin tiloilla osa eläimistä on usein tarkoituksellisesti pidetty jossakin maisemanhoitokohteessa ja kuitattu siitä ansaitut tuet.

Idealismia ja biologiaa

Perinnebiotooppien hoito kuulostaa vähän sellaiselta puuhastelulta, jolla ei maatalousbisneksen ja ruoantuotannon kanssa ole paljonkaan tekemistä. Totta onkin, että keto tai jäkälikkö ei valtavasti ravintoa tuota. Tietääköhän muuten lukija, mikä itse asiassa on keto? Ketojen ja niittyjen avoimina pitämisessä ja siten olemassaolon mahdollistamisessa pienimuotoinen laidunnus on usein avainasemassa. Koneellinen niitto ei ole tarkoituksenmukaista eikä usein mahdollistakaan. Ja avoimella kedolla kasvaa kukkakirjo, jota muualla ei usein tapaa – ja tämä taas edistää kukkien kanssa symbioosissa elävien monipuolisten pölyttäjähyönteisten esiintymistä. Pölyttäjien väheneminen – josta on huolestuttavia merkkejä ilmassa – puolestaan olisikin sitten jo äärimmäisen mittakaavan ekokatastrofi, jonka torjuminen ei olekaan mitään risupartojen piipertelyä, vaan todellinen ja yhteinen asia.

Toki sekin on hyvä tiedostaa, että vaikka perinnelaidunnus ei ole oikein millään mittarilla tehokasta tuotantoa, niin siinäkin ollaan kuitenkin kotieläintuotannon syvimmän ytimen äärellä: Keto- tai niittylaidun tuottaa sellaista rehua, jota mitenkään muuten kuin näitä kasveja laiduntamalla keräävän ja märehtijän erikoistuneen

ruoansulatuksen avulla hajottavan kotieläimen avulla ei pystytä hyödyntämään ja siten tuomaan panosta kyseisen pinta-alan valjastamisessa ruoantuotannon käyttöön – tuettuna tai ilman.

Samu Palander
kotieläintuotannon yliopettaja
SeAMK